

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 26. augusta 1857.

Kaj je perš na siru? odkod in zakaj se naredí, in kako se odpravi?

Prejeli smo te vprašanja iz Gorice. Ker se ne upamo, na vse tri dostojno odgovoriti, podamo celo pisemce, kakor smo ga prejeli, tudi drugim v sirarstvu bolj zvedenim bravcem „Novic“ in jih prosimo, naj nam zastran 2. in 3. vprašanja razodenejo svoje skušnje. Pisemce se tako le glasi:

„Naredí se, vsako leto, na siru rumenkast prah, — imenujejo ga živi prah — tudi perš (prš). Al to ni navadni prah; živalice so. Ali kakošne so? Iz česa se naredé?”

Pastirji pravijo, da je paša kriva; pa če je to res, mora različna paša kriva biti, ker se perš napravi po vsake sorte paši. Tudi napravljanje sira in shrambe niso uzrok temu, ker ga razločno delajo in hranujejo, in perš se nahaja tū in tam. Napravi pa veliko škodo na siru, ga razjeda in napravi luknje, in če se zmiraj sir ne ogleduje in brani, sama skorja ostane.

Vidil sem domá (blizu Sežane), da ga nekteri z oljem mažejo, misleč, da perš tako pogine, pa za dva dni se spet pokaže in obilno napravi.

Če perš na golo roko ali obraz pride, zlo serbí, kar sem sam skusil. Rad bi ga v malem kosčiku sira za ogled poslal, al ga ravno tukaj nimam, mislim pa, da Vam bo že znan.

Prosim tedaj lepo, pismeno meni ali pa v „Novicah“ razložiti: kako je mogoče ti napaki v okom priti in pomoček svetovati, ki pa bi zdravju škodljiv ne bil.“ I. K—n.

Odgovor vredništva. Perš so res same živalice, ktere se po nemško Kässemilbe (acarus casei) imenujejo. Sir, kakor nektre druge jedila, ima dvojno različno žival, ktera se v njem in na njem zaredí. Ena je sirna muha (Käsefliege, piophila casei); ta zaleže červe ali mole v siru, da včasih vse mergolí v njem. Nekteri ljudje tak červiv sir še le prav radi jedó. Druga živalica pa, ktero naš gosp. dopisnik iz Gorice misli, je perš (Kässemilbe), ki se na milijone zaredí na siru in njegovih razpoklinah, pa je tako majhna, da se s prostimi očmi vidi le kakor prah, zato je ime „živi prah“ prav dobro, in slovnikarji bojo gosp. dopisniku hvaležni, da nam je povedal te besedi. Ta živalica je le četerti del linije dolga, je rumenkasto-bela; na herbtu ima dve temnejše lisici, rujavkastih nog ima 8; gobček je kratek in kljunček je doli obrnjen, ona leže bele jajčka, iz kterih se v 8 dneh zvalé mladi. Če jih je obilo skupej, zdrobé sir sčasamo v sam prah. Pa ne le v samem siru, tudi v starem kruhu, v starih suhih čespljah, ktere se po tem vidijo kakor da bi bile s cukrom potresene, v suhem mesu, v moki itd. se zaredé ravno te živalice, ktere, če pridejo na človeško kožo, res serbé, ker so tisti živalici, ki jo nahajamo v garjah človeških ali živinskih, in jo serbec (Krätzmilbe) imenujemo, zlo podobne.

Žival ta nam je tedaj po naravoslovskih preiskavah popolnoma znana, in kaj je perš, ni dvombe več.

Ali kdaj in zakaj se zaredí v siru, ali odkod za-

četek te živalice? — tega ne moremo za gotovo povedati. Morebiti bo to kdo drug nam povedal. Da se po klaji živine nekoliko ravná mleko in po mleku lastnost sira, se ne dá tajiti; al da bi perš izviral iz klaje, tudi mi ne verjamemo; saj vémo, da v ti sirarí delajo dober sir, v uni pa ne, čeravno vse te ovce ali krave hodijo na eno pašo. So tedaj še druge okoljšine, da je sir tū dober tam pa ne. Pa tudi iz tega, da perš nahajamo tudi na kruhu, na suhih čespljah, na suhem mesu, smémo soditi, da ne izvira iz klaje (paše). Delanje sira in še bolj pa shrambe utegnejo več pripomoči k napravi perša. Na enem hlebu pa zarejeni perš naleze drug hleb ravno tako lahko (ker ta žival ima noge) kakor ena garjeva ovca naredi deset družih garjevih. Kako silno natanko se mora očediti in osnažiti cela shramba (sirnica) po vseh kotih, kjer se je enkrat perš ugnjezdil, je očitno kot beli dan.

Snaga, snaga, pa le spet snaga cele shrambe (sirnice) je po naših mislih prva in poglobitna pomoč; potem pa je olje gotovo najbolje, ker v olji pogine vsaka živa stvar, in z oljem hlebe mazati, ni zdravju škodljivo.

To so naše misli. Prosim, naj se oglašé še drugi v tem skušeni možje.

Odperto pisemce.

Mile prošnje žalostnih visokogorenskih ptičic.

Ljube Novice! sprejmite te-le naše verstice, in blagovolite naznaniti bridko žalost naših serčic; morda se najde kaka blaga duša, da nas reši te tuge.

Ko se je neki lašk gospod zavoljo barantije z lesom v K—ško vas vselil na Gorenskem, je seboj pripeljal tudi tičlovca s stoternimi zankami, limancami in mrežami vsake sorte, kakor da bi se bil zarotil nas mile ptičice popolnoma pokončati; tudi je sabo pripeljal več kot dvajset naših bratcov šinkovcov oslepljenih, kterim je z gorečim železom oči izžgal; ali to ni v nebo upijoča pregreha? Začel je že svoje zanke, mreže in limance po vseh krajih nastavljati, naše bratce in sestrice lovi in davi. Joj nam! kako bomo všle ti nevarnosti!

Ker nas Stvarnik ni s pametjo obdaroval, da bi same vselej nevarnost zapazile in se je ognile, se z lepo prošnjo do Vas, dragi vaščani! obernemo, da nas saj Vi v varstvo vzamete in se za nas potegnete. Res je, da Vam me ptičice, ljubi prebivavci! vsako leto nekoliko zernja pozobljemo, al pomislite, da smo Vam tudi v korist; obiraje Vam sadne drevesa gosenc, merčesov čistimo tudi polje, in s svojim petjem razveseljujemo Vas stare in mlade. O ljubi vaščani, milo vas prosimo, povejte to okrutno djanje slavni gospodski; saj ste prepričani, koliko nas vsaka ojstra zima pokončá, da nas je le malo, res prav malo. Sedaj pa smo leto in dan v hudi nevarnosti.

Res je, da pregovor pravi: „kjer se tičica rodí, tje naraji zletí“, pa vendar če bo omenjeni tičolovec stregel tako neusmiljeno za nami, bomo prisiljene, ljubi vaščani, Vas popolnoma zapustiti, in za jvselaj od vas slovó vzeti; potem bote pa vidili, ali boste kaj natresli hrušk in jabelk.